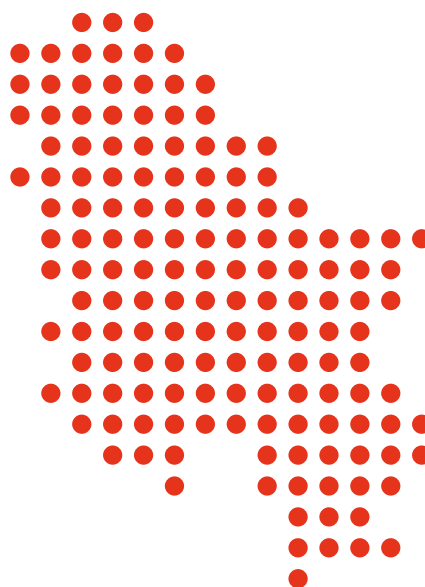

Монитор социјалних права

2021

Република
Србија

solidar

TOGETHER FOR
SOCIAL EUROPE

Иако је БДП Србије растао, пандемија је довела до његовог смањења за 1% током 2020. године,¹ углавном због опадања активности у сектору услуга. После избора у јуну 2020. године, у октобру је формирана нова влада, која је имала задатак да усклади земљу са правним тековинама ЕУ и да се бави структуралним слабостима Србије. То укључује неједнакост у приходима, неефикасност јавног сектора, све мањи број становника и недостатак радне снаге. Важно је да, како је истакла Национална стратегијска група Србије, земља мора да уведе приступ зеленој транзицији у своје политике и стратегије, док спроводи реформе које ће подржати приступање Србије ЕУ.

¹ Светска банка (2021) Србија – преглед: <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/overview#1>

	2018	2019	2020	ЕУ-27 2020
Гини индекс ²	35,6	33,3	33,3	30,1
Незапосленост ³	12,8%	10,5%	9,1,%	6,3%
Индекс родне равноправности ⁴	-	-	-	67,9 (2020)
Сиромаштво запослених ⁵	9,9%	9,1%	7,7%	9,2%
Пренасељеност становања ⁶	53,3%	53,3%	52,5%	15,6%
CIVICUS Монитор грађанског простора ⁷	ОМЕТЕНО	ОМЕТЕНО	ОМЕТЕНО	-

Одабрани индикатори о стању социјалних права у Европи

Подаци који недостају за 2020. годину нису били доступни у време објављивања публикације Монитор социјалних права 2021 (Social Rights Monitor).

Једнаке могућности и приступ тржишту рада

Два врхунца заразе Ковид-19 имала су значајан утицај на тржиште рада у Србији током 2020. године, као и на живот и рад људи. Влада је обезбедила неке стимулативне мере за привредна друштва и предузетнике, углавном за смањење отпуштања и стечајева. Српска привреда је била тешко погођена, али је ипак успела да сведе негативне ефекте на минимум: у другом кварталу 2020. године српски БДП је опао

за 9,2% у односу на претходни квартал, мање од европског просека од 14,4%.⁸ Верује се да је то због стабилног раста Србије у последњих неколико година,⁹ заједно са релативно високом зависношћу земље од сектора који су мање погођени последицама пандемије, као што су пољопривреда и прерада хране.¹⁰ Међутим, пандемија је имала огроман утицај на ниво запослености, који је такође растао у периоду пре

2 Еуростат (2021). Гини коефицијент еквилизованог расположивог дохотка: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

3 Еуростат (2021). Незапосленост према полу и старости: годишњи подаци: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

4 Европски институт за родну равноправност (2021). Индекс родне равноправности: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/>

5 Еуростат (2021). Стопа ризика од сиромаштва запослених: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

6 Еуростат (2021). Стопа пренасељености према старости, полу и статусу сиромаштва – укупна популација: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

7 CIVICUS (2021). Монитор грађанског простора - Србија: <https://monitor.civicus.org/country/serbia/>

8 УН Србија (2021) Процена друштвено-економског утицаја Ковид-19: https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-09/seia_report%20%281%29.pdf

9 СОЛИДАР (2020) Монитор социјалних права 2020 – Србија:

10 УН Србија (2021) Процена друштвено-економског утицаја Ковид-19: https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-09/seia_report%20%281%29.pdf

пандемије. **Званична статистика наводи да је само у првој половини 2020. године више од 94.000 људи изгубило посао.**¹¹ Национална стратегијска група позива владу да се позабави главним рањивостима српског тржишта рада, које су идентификоване у недавно објављеној студији Међународне организације рада (МОП) као што је висока стопа радника запослених у неформалној економији, велики део самозапослених радника, високи нивои несигурности и ниске плате.¹²

УКЉУЧИВАЊЕ МИГРАНАТА

У складу са светским трендовима, миграције у и из Републике Србије су биле под великим утицајем Ковид-19 и ограничења наметнутих слободи кретања у земљи, као и у суседним земљама. Током 2020. године регистрација миграната је значајно опала, са око 12.900 сертификата издатих у 2019. години, на мање од 3.000 сертификата 2020. године.¹³ **Регистрација тражилаца азила је суспендована од марта до маја, а нехумано и понижавајуће поступање је наишло на осуду у многим прихватним центрима.**¹⁴ Различите ОЦД су посебно критиковале здравствене и хигијенске услове, као и незаконито затварање које су власти покушале да оправдају здравственом кризом.¹⁵

Индекс политике интеграције миграната наводи да придошлице у Србији наилазе на многе препреке за инклузију. Када добију дозволу за улазак у Србију, мигранти уживају основна права, али не и једнаке могућности.¹⁶ Међу земљама Западног Балкана, Србија би се могла дефинисати као пионир у политици инклузије,¹⁷ али њено спровођење још увек лежи у рукама организација цивилног друштва¹⁸ и стога у великој мери зависи од капацитета и средстава ОЦД. Правни оквир земље посебну пажњу посвећује праву националних мањина на самоуправу у култури и образовању. Он предвиђа изборе за Националне савете,¹⁹ који расправљају о заштити и пуној равноправности мањина. Они су углавном састављени од Мађара, Рома и Бошњака.²⁰ **Током 2020. године Повереница за заштиту равноправности Србије примила је дупло више притужби него претходних година.**²¹ **Ове жалбе су указивале на то да су припадници ромске популације најчешће жртве дискриминације** – у приступу тржишту рада и образовању, здравственој заштити, пристојном и приступачном становању, чистој води и струји.

Пандемија је изазвала бројне ризике и изазове за ментално здравље због рањивости и трауматских искустава избеглица и тражилаца азила. Страхови у вези са њиховом безбедношћу били су појачани неизвесношћу, језичким баријерама и недостатком информација. Штавише, дошло је

11 Републички завод за статистику (2020) Анкета о радној снази I квартал 2020: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/PdfE/G20201135.pdf>

12 МОП Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

13 АИДА (2020) Извештај о земљи – Србија: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2021/03/AIDA-SR_2020update.pdf

14 Ibid.

15 Иницијатива Београдског центра за људска права (2020) поднета Уставном суду за оцену уставности и законитости Наредбе о ограничењу кретања на путевима који воде до објеката и терена прихватних центара за азил <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/eng-lat/initiative-filed-with-the-constitutional-court-to-review-the-constitutionality-and-legality-of-the-order-restricting-movement-on-roads-leading-to-asylum-and-reception-centre-facilities-and-grounds/>

16 MIPEX (2020) Извештај о Србији: <https://www.mipex.eu/serbia>

17 Ibid.

18 АИДА (2020) Извештај о земљи – Србија: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2021/03/AIDA-SR_2020update.pdf

19 Годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности (2021): <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2021/04/Regular-Annual-Report-of-the-CPE-for-2020-za-sajt.pdf>

20 Ibid.

21 Ibid.

до потпуног закључавања²² и ограничење кретања, које су контролисали наоружани официри који чувају државне објекте. Национална стратегијска група наводи да је током ванредног стања избеглицама и мигрантима било дозвољено да напусте азил и прихватне центре само ако су упућени на специјалистички преглед.

Међутим, у априлу 2021. године Србија је укључила избеглице и тражиоце азила у трећу фазу свог програма вакцинације – после здравствених радника, угрожених пацијената и старијих – показујући приврженост једнаком третману и инклузији. Национална стратегијска група свесрдно поздравља ову иницијативу. Распоређена је уз подршку агенције УН за избеглице УНХЦР, која је обезбедила преводиоце и друго особље.²³

ОБРАЗОВАЊЕ

Образовни систем у Србији пролази кроз значајне промене у циљу побољшања квалитета образовања и нивоа задржавања наставника. **Током једне деценије, у Србији се континуирано смањивао број ђака и ученика уписаних у образовање, а студентска популација је током 2020. године била за око 4% мања него 2013. године.**²⁴ Штавише, Национална стратегијска група осуђује одсуство јасне стратегије за борбу против раног напуштања школе и повећање нивоа уписа у земљи. Међутим, у поређењу са европским просеком, већа је вероватноћа да су Срби од 20 до 24 године

похађали више разреде средње школе – око 90%, што је 10 процентних поена изнад просека ЕУ.²⁵ Србија је забележила благи пораст у последњој деценији – од 0,6% – у броју студената који похађају терцијарно образовање, што се може објаснити старењем становништва. Процент студената који стварно завршавају терцијарно образовање и даље је нижи од просека у земљама чланицама ЕУ.²⁶

Национална стратегијска група извештава да је Влада Србије препознала кључну улогу квалитетног образовног система у решавању друштвених и економских изазова земље. Покренула је партнерство са Европском унијом како би спровела важне реформе у систему. ЕУ стога подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Србије кроз пројекат РЕДИС 2030.²⁷ Ово се фокусира на изградњу капацитета за кључне актере у образовном систему, подстиче систематичније праћење политике и развија механизме за осигурање квалитета. Пројекат ће трајати до марта 2022. године, када би допринос ЕУ требало да достигне 2,7 милиона евра.

Током године, Министарство просвете Србије предузело је две главне промене политике. Најпре је донео Правилник о реализацији практичне наставе и стручне праксе,²⁸ којим се уређује организација стручног образовања и обуке (ВЕТ). Овим су дефинисани споразуми између школа и послодавца када приправници стичу искуство на радном месту. Друго, и углавном као одговор на пандемију Ковид-19, усвојен је Правилник о посебном програму образовања и

22 Reuters (2021) Covid-19 Tracker – Serbia

23 УНХЦР (2021) Србија вакцинише избеглице против вируса КОВИД-19: <https://www.unhcr.org/news/stories/2021/3/60632be44/serbia-vaccinates-refugees-against-covid-19.html>

24 Еуростат (2020) Број ученика и студената, Србија: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enlargement_countries_-_education_statistics&oldid=515694#Early_leavers_from_education_and_training

25 Ibid.

26 Ibid.

27 РЕДИС 2030, подршка ЕУ реформи образовања у Србији: <https://capacity-building-education-reform.euzatebe.rs/en/about-project>

28 Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2020) Правилник о реализацији практичне наставе и стручне праксе: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2020/112/1/reg>

васпитања²⁹. Он описује процедуре за подучавање и учење током ванредних ситуација, посебно за учење на даљину. Неке од главних промена су краћи школски часови (смањење са 45 на 30 минута) и различите методе евалуације засноване на исходима учења.

ДОБРА ПРАКСА

Бесплатна Библиотека

Добротворна фондација Алек Кавчић започела је кампању бесплатног, квалитетног основног образовања понудом бесплатних уџбеника за основне школе у ПДФ формату. Уџбеници и комплементарни материјал могли су се бесплатно преузети са онлајн платформе.³⁰ Услугу су посебно поздравила породична домаћинства, а само првог дана је преузето више од 9.000 примерака.³¹ То је уштедело трошкове куповине школских уџбеника, који појединачно коштају око 800 РСД (6,80 евра), што је омогућило породицама да уштеде око 100 евра по детету.

НЕЗАПОСЛЕНОСТ МЛАДИХ

Стопа незапослености младих у Србији остала је висока током 2020. године, достигавши 22,2% у другом кварталу 2021. године.³² Млади су тешко погођени кризом Ковид-19, не само у смислу губитка посла већ и због погоршања менталног здравља и повећане анксиозности због услова рада у будућности: 62% младих мисли да ће наићи на веће препреке да нађе пристојне послове. Заиста, **20% младих је изјавило да је пандемија снажно утицала на њихов рад: 12% је претрпело смањење плата, а 5% је отпуштено као технолошки вишак.**³³ Стога је Национална стратегијска група позвала владу да развије дугорочне стратегије подршке, пошто ће продужена привредни пад највероватније смањити ниво запослености и додатно трансформисати тржиште рада и услове рада.

Влада Србије је у јуну 2020. године објавила стратегије и мере за подстицање запошљавања младих и приступа тржишту рада.³⁴ Влада је намеравала да уведе услугу за помоћ матурантима у проналажењу посла, док истовремено подстиче послодавце да развијају програме обуке и запошљавања путем јавних субвенција и подстицаја. Штавише, Национална стратегија запошљавања за период од 2021. до 2026. године³⁵ предвиђа увођење Гарантног система подршке младима у Србији, посебно ради подстицања формализације стажирања и приправништва.

29 Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2020) Правилник о посебним образовним програмима: <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-posebnom-programu-obrazovanja-i-vaspitanja.html>

30 Бесплатна Библиотека: <https://www.besplatnabiblioteka.com/>

31 Европа у настајању (2021) У Србији бесплатни школски уџбеници ометају тржиште којим доминирају странци: <https://emerging-europe.com/news/in-serbia-free-school-books-disrupt-a-foreign-dominated-market/>

32 Републички завод за статистику (2021) Анкета о радној снази: <https://www.stat.gov.rs/en-us/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi/>

33 УН Србија (2021) УН Србија (2021) Процена друштвено-економског утицаја Новид-19: https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-09/seia_report%20%281%29.pdf

34 МОР Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

35 Влада Републике Србије (2021) Нова стратегија запошљавања за ефикасније тржиште рада: <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/168387/new-employment-strategy-for-more-efficient-labour-market.php>

Анкета о радној снази у Србији показује да млади људи у земљи не морају да се носе само са лошим условима рада. Али они су изложени и другим значајним ризицима, попут сиромаштва и материјалне оскудице, који погађају 33 одсто Срба од 16 до 29 година.³⁶ Још горе, у Србији је младим људима обично требало

две године да пронађу свој први стабилан посао по завршетку студија, у поређењу са просеком у ЕУ од 6,5 месеци.³⁷ Пандемија значи да ће ово вероватно трајати и дуже, пошто је обука за нове запослене често обустављена или одложена због услова рада на даљину.

Фер услови рада

Према подацима Републичког завода за статистику, ОПБЦ, стопа запослености остала је мање-више стабилна током целе године, али је ниво незапослености порастао. Док је незапосленост достигла историјски најнижи ниво од 7,9% на почетку 2020. године, порасла је на 12,8% у првом кварталу 2021.³⁸ и све већи проценат становништва Србије је без посла од избијања пандемије. Све већи број људи није могао да тражи посао или није могао да почне да ради због закључавања и других мера за ограничавање ширења корона вируса; јер су били ван радне снаге, нису се рачунали као незапослени. Према Националној стратегијској групи, наставак имиграције почетком 2021. могао би да објасни и део повећања стопе запослености између прва два квартала године, са 46,3% на 48,3%.³⁹

УТИЦАЈ КОВИД-19

Пандемија Ковид-19 погодила је Србију након незабележеног периода раста броја радних места и стопе

запослености. Донела је са собом ефекте поремећаја на тржишту рада и у привреди, а 9% компанија је морало да отпусти неке од својих запослених, углавном због недовољних прихода за одржавање нивоа активности, или због мање потражње купаца и потрошача.⁴⁰ Штавише, недавно објављен извештај МОР⁴¹ потврђује да ће рањиве категорије радника – неформални и samozапослени радници, особе са ниским примањима, особе запослене на одређено време, жене и млади – највероватније бити међу онима који ће осетити негативне последице привредног пада изазваног пандемијом. Ово ће додатно погоршати сиромаштво запослених и постојеће неједнакости.

Током ванредног стања на раднике у Србији важила су два сета закона. Поред редовног Законика о раду, примењивана су и друга правила, као што су Закон о заштити од заразних болести и неке превентивне мере за одржавање здравих и безбедних радних места. Послодавци су морали да израде планове превентивних мера до средине августа 2020. године⁴² да ограничи

36 ЕТФ (2021) Ситуација младих у Србији – Запошљавање, вештине и социјална инклузија: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-06/youth_in_serbia_executive_summary.pdf

37 Ibid.

38 ОПБЦ (2021) Анкета о радној снази: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/PdfE/G20211239.pdf>

39 Ibid.

40 МОР Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

41 Ibid.

42 Ibid.

ширење вируса.

Политички одговор Владе Србије стигао је у јуну 2020. године, када је усвојила сет политика за ограничавање и ублажавање негативних последица здравствене и економске кризе. Да би заштитила запошљавање, Влада је свим радницима у јавном сектору гарантовала да неће бити отпуштени током пандемије и да ће задржати пуне плате. Штавише, запослени у приватном сектору који су отпуштени као технолошки вишак примали су половину своје месечне плате током ванредног стања. Затим, медицинско особље које је волонтирало у здравственом сектору током ванредног стања на крају је ангажовано као стално запослено.⁴³

НЕСИГУРНОСТ

Неизвесност запослења у Србији порасла је са 2,4% током 2011. на 7,3% током 2020. године⁴⁴ троструко више од европског просека. Поред тога, 23% радника у Србији запослено је на одређено време, са привременим или краткорочним уговорима, што је дупло више него 2011. године. Највише забрињава то што **неформално запошљавање остаје велики изазов: оно представља 18,2% укупне запослености, што је веома висок удео.**⁴⁵ Несигурни услови рада, погоршани пандемијом и мерама обуздавања, довели су до повећања ионако високог нивоа неједнакости – Гини

коэффициент је био 33,3 током 2019. године.⁴⁶ Анкета о радној снази коју је спровео Републички завод за статистику је 2020. године идентификовала 114.000 запослених без пензионог осигурања и 115.900 радника без здравственог осигурања.⁴⁷ Национална стратегијска група изражава своју све већу забринутост, јер ће повећана несигурност неизбежно повећати вероватноћу да људи прихвате лошије услове рада и привремене и повремене послове како би имали бар неки приход.

Такође, Национална стратегијска група осуђује недовољну дефиницију нестандартних начина запошљавања и радника у Закону о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима 50/2018.⁴⁸ Ово оставља раднике без адекватне заштите и подстиче додатну флексибилност рада, отварајући врата новим облицима експлоатације и злостављања и посебно штети радницама, које су превише заступљене у кућним, помоћним и пословима здравствене неге.

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

Србија је била прва земља ван ЕУ која је користила Индекс родне равноправности за оцену политика и достигнућа родне равноправности и упоређивање током времена и са другим земљама. Последњи извештај објављен је 2018.године⁴⁹ и описао висок

43 МОР Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

44 Еуростат (2021), Несигурност запослења према полу, старости и NACE https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ifsa_qoe_4ax1r2&lang=en

45 МОР Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

46 Еуростат (2021) Гини коэффициент еквивализованог расположивог дохотка: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

47 РЗС (2021) Анкета о радној снази: <https://www.stat.gov.rs/en-us/oblasti/trziste-rada/>

48 Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима / Закон од 28. јуна 2018. године (Службени гласник бр. 50/18): <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRON-IC/109262/135504/F-1023568000/SRB-2018-L-109262.pdf>

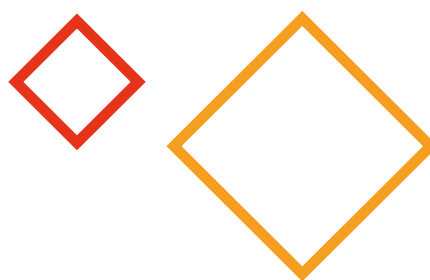
49 Одсек за социјално укључивање и смањење сиромаштва Влада Републике Србије (2018) Индекс родне равноправности за Републику Србију http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2018/12/Indeks_rodne_ravnopravnosti_u_Republici_Srbiji_2018_eng.pdf

родни јаз у платама, као и ниско учешће жена на тржишту рада. Национална стратегијска група потврђује да постоји све већи број питања везаних за равнотежу између посла и приватног живота током пандемије, док је рад на даљину био подстицан. **Рад на даљину имао је снажан негативан утицај на жене, које су углавном одговорне за кућне послове и свакодневну негу.** Током 2020. и 2021. године, радници у здравству и сектору неге били су на првој линији кризе, често са мало заштите од инфекције и неадекватном опремом. Жене чине 76% запослених у сектору и такође су превише заступљене у сектору услуга. Међу уговорима о раду које имају жене, МОП сматра 53,9% веома рањивим.⁵⁰ [50]

Један аспект на путу Србије ка приступању Европској унији био је израда и примене новог Закона о родној равноправности како би се ојачало учешће жена на тржишту рада и у политици и друштву. Родна равноправност у Србији је већ заштићена Уставом Србије, који налаже једнаке могућности и забрањује дискриминацију на основу пола, родног идентитета, сексуалне оријентације или брачног статуса. Национална стратегија за родну равноправност 2016-2020.⁵¹ недавно је истекла, а Влада Србије усвојила је нову стратегију за борбу против родно заснованог насиља и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године.

Главни циљ је развој националног система подршке код породичног насиља над женама и девојчицама, које је било посебно често током периода пандемије и изолације. периоде пандемије и закључавања.⁵² Даље, Влада је подржала нови закон о родној равноправности. Укључује санкције за дискриминацију на радном месту и подстицање послодаваца да усвоје планове за борбу против дискриминације.

Од 2017. године, када је усвојен Закон о финансијској подршци породици са децом у Србији, организације цивилног друштва у Србији су се удружиле да осуде многа ограничења која је закон увео у погледу материнства, очинства и родитељског права на новчана давања.⁵³ Након притиска и кампања ОЦД, Уставни суд је у децембру 2020. године пресудио против тих одредби, тврдећи да су у супротности са уставним принципима. Влада Србије је стога на основу одлуке Суда припремила нови предлог, а Скупштина Србије је у јуну 2021. године усвојила нови закон којим се дефинишу критеријуми за финансијску подршку домаћинствима са децом. Предузети су неки позитивни кораци да се обезбеде законска права запослених родитеља деце са сметњама у развоју и да се казне послодавци који нису поштовали правила о родитељском одсуству и бенефицијама.⁵⁴

50 МОП Србија (2020) Ковид-19 и сфера рада – Србија – Брза процена утицаја на запошљавање и одговори политике: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_754624.pdf

51 Одсек за социјално укључивање и смањење сиромаштва Влада Републике Србије (2018) Индекс родне равноправности за Републику Србију: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2018/12/Indeks_rodne_ravnopravnosti_u_Republici_Srbiji_2018_eng.pdf

52 Влада Републике Србије (2021) Влада усвојила Предлог закона о родној равноправности: <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/171564/government-adopts-bill-on-gender-equality.php>

53 Европска комисија (2021) Саопштење за штампу од 15.09.2021. године: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1135&furtherNews=yes&newsId=10069>

54 Машина (2021) Шта ће донети измене Закона о финансијској подршци породици са децом: <https://www.masina.rs/eng/what-will-the-amendments-to-the-law-on-financial-support-for-families-with-children-bring-it-could-have-been-better/>

Социјална заштита и инклузија

Јавна потрошња која се издваја за социјалну заштиту у Србији је дуго била нижа од европског просека. Економска и финансијска криза 2008. године успорила је фискалну консолидацију Србије, а мере штедње довеле су до смањења издатака за социјалну заштиту.⁵⁵ У Србији је опорезивање главни извор средстава за социјалну заштиту. Током 2019. године највећи пад средстава регистрован је у сектору здравства, углавном због пада стопе доприноса за здравство, али и због пада стопе запослености и утаје пореза.⁵⁶ То је значило да Србија није била спремна за пандемију.

Године 2021. пола милиона људи у Србији живи у апсолутном сиромаштву, а више од два милиона је у опасности од сиромаштва и социјалне искључености.⁵⁷ Група за националну стратегију извештава да већина ових људи нема приступ социјалној заштити и да мере које је усвојила Скупштина Србије нису довољне да помогну људима да се извуку из сиромаштва. Штавише, због пандемије Ковид-19 и здравствене кризе, број људи који живе у сиромаштву порастао је широм земље, али Влада није повећала адекватност, нити обухват програма који су намењени најсиромашнијим групама у друштву. Најрелевантнија мера усвојена током године је обезбеђивање хитних готовинских исплата од 100 € по одраслој

особи. Међутим, због дугог периода између предлога политике и његове примене, влада је извршила исплате само недељу дана након завршетка закључавања и није успела да стигне до свих којима је помоћ била потребна.⁵⁸ Штавише, с обзиром да је мера била усмерена на одрасле, није била од велике помоћи домаћинствима која су у највећем ризику од сиромаштва – односно домаћинствима која се састоје од двоје одраслих и троје или више издржаване деце.⁵⁹ И заиста, **деца до 18 година су најизложенија сиромаштву и представљају 24,2% људи у ризику, а следе адолесценти од 18 до 24 године, са 23,6%.**⁶⁰ Затим, уплате нису стизале ни до ромске популације нити до људи без званичних докумената. То укључује интерно расељена лица, која су често остављена и подложна социјалној искључености. Поред тога, потребе особа са инвалидитетом нису збринуте кроз бенефиције.

СТАНОВАЊЕ

Стамбена ситуација у Србији се и даље суочава са неколико изазова. **Посебно је забрињавајуће то што 20% насеља у земљи са најмање 22.000 становника нема приступ безбедној води за пиће,**

55 Пејин, Л., и Бајец, Ј. (2019) ЕСПН Тематски извештај о финансирању социјалне заштите – Србија, Европска мрежа социјалне политике (ЕСПН): <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21843&langId=en>

56 Ibid.

57 Фондација Центар за демократију (2021) Пола милиона Срба који живе у апсолутном сиромаштву: <http://www.centaronline.org/en/event/12272/half-a-million-serbians-living-in-absolute-poverty-researcher-says>

58 Фондација Фридрих Еберт (ФЕС) (2020). Социјална заштита на Западном Балкану – Одговор на кризу Ковид-19: <http://csp.org.rs/en/regional-initiative/news/regional-study-social-protection-in-the-western-balkan-responses-to-the-covid-19-crisis-published.html>

59 Републички завод за статистику (РЗС) (2018) Саопштење о приходима и условима живота: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/PdfE/G20191281.pdf>

60 Републички завод за статистику (РЗС) (2021) Сиромаштво и социјална неједнакост, 2020: <https://www.stat.gov.rs/en-us/vesti/20211015-siromastvo-i-socijalna-nejednakos> Републички завод за статистику (РЗС) (2021) Сиромаштво и социјална неједнакост, 2020: [t-2020/?s=0102](https://www.stat.gov.rs/en-us/vesti/20211015-siromastvo-i-socijalna-nejednakos)

док 63% оних са више од 60.000 становника нема приступ одговарајућим санитарним и канализационим системима.⁶¹ Према Националној стратегијској групи, од колапса социјалистичког система, није развијена никаква права дугорочна стамбена стратегија која је омогућила да се дерегулисано, приватизовано тржиште помери са модела благостања на либерални, тржишно оријентисан приступ. НСГ извештава да је пракса нелегалне градње постала нормализована, често остављајући најугроженије, најсиромашније делове друштва да живе у застарелим, недовршеним и несигурним домовима. У септембру 2020. године Влада је стога усвојила Закон о становању и одржавању стамбених зграда,⁶² са циљем дефинисања односа, права и дужности власника станова и купаца и увођења по први пут концепта одрживог становања и енергетске ефикасности. Њиме је предвиђено да одрживо становање обухвата побољшање услова живота грађана и повећање вредности стамбеног фонда кроз развој енергетски ефикасних објеката који смањују негативне утицаје на животну средину. Како би подстакло реновирање зграда и кућа, Министарство рударства и енергетике Републике Србије формирало је Управу за финансирање и унапређење енергетске ефикасности, која ће бити

задужена за расподелу субвенција и бенефиција. Влада је одлучила и да формира прву Националну коалицију за смањење енергетског сиромаштва.⁶³

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Јавни расходи за социјалну заштиту су опали након финансијске кризе 2008. године, а највише је смањена услуга здравствене заштите.⁶⁴ Пандемија је погоршала ситуацију и учинила здравствену заштиту још мање доступном услугом. Национална стратегијска група извештава да су често ниске плате медицинских сестара и лекара, заједно са гломазном бирократијом и дугим периодима чекања, приморале богате људе да се окрену приватном систему. Све веће сиромаштво и материјална и финансијска оскудица оставили су 18% Срба без уравнотежене исхране, 39% без одеће, а 12% без система за грејање током зиме. Већина сиромашних не може себи да приушти да покрије изненадни трошак због здравствених проблема.⁶⁵ Ово показује потребу за јавном подршком и за развојем установа за бригу како у градовима тако и у руралним подручјима.

61 Канцеларија високог комесара Уједињених нација за људска права (ОХЦХР) и Јединица за социјално укључивање и смањење сиромаштва (СИПРУ) (2020), Анализа друштвено-економског утицаја Ковид-19 на ризичне групе у Републици Србији: https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-09/seia_report%20%281%29.pdf

62 Закон о планирању и изградњи Владе Републике Србије (2020) (на енглеском): <https://www.paragraf.rs/propisi/planning-and-building-act-serbia.html>

63 Влада Републике Србије (2021) Саопштење за јавност од 22.04.2021. године: <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/171564/government-adopts-bill-on-gender-equality.php>

64 Пејин, Л., и Бајец, Ј. (2019) ЕСПН Тематски извештај о финансирању социјалне заштите – Србија, Европска мрежа социјалне политике (ЕСПН): <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21843&langId=en>

65 Јанковић, Б. Ет ал., (2018) СТАРЕЊЕ У ГРАДОВИМА – изазови савременог друштва: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2019/12/starenje-u-gradovima-izazovi-savremenog-drustva-ebook.pdf>

Грађански простор

Већ је постојала велика забринутост око заштите безбедних и инклузивних јавних простора, а погоршана је током 2020. и 2021. године мерама усвојеним за спречавање ширења корона вируса. У марту 2020. године Влада Србије је прогласила ванредно стање на националном нивоу, постепено уводећи различите мере обуздавања. То је укључивало ноћни полицијски час и забрану кретања током викенда, као и потпуну забрану кретања грађанима старијим од 65 година. Границе су затворене, као и јавни простори и јавне образовне установе, а јавни превоз је потпуно обустављен.⁶⁶ Ове мере су несразмерно погодиле најугроженије и најсиромашније групе у друштву, које нису могле саме да плате услуге. CIVICUS Монитор грађанског простора оцењује српски грађански простор као „опструиран“.⁶⁷

Војска је била распоређена на границама и широм земље да контролише и надгледа да ли се људи придржавају уведених мера, а власти су користиле силу и насиље да растерају демонстранте који су се окупили да демонстрирају против њих. Од јула 2020. године приведено је више од 223 особе, а 70 је пријавило тешке повреде у

демонстрацијама,⁶⁸ где је било извештаја о употреби сузавца и шок бомби.⁶⁹

Слобода изражавања је такође била на удару у виду застрашивања и претњи новинарима на друштвеним мрежама. У априлу 2020. године, један новинар је чак приведен док је истраживао услове у српским болницама и оптужен за „ширење панике“ током пандемије.⁷⁰ Након овог инцидента, здравственом особљу је забрањено да даје неовлашћене информације штампи. **Србија тако и даље има опресивно окружење за новинаре који раде у електронским и штампаним медијима, а који не раде за провладине медије.**

Међутим, Национална стратегијска група извештава да је у октобру 2020. године основано ново Министарство за људска и мањинска права и социјални дијалог. Оно ће играти важну улогу у промовисању слободе удруживања и укључивања цивилног друштва у креирање јавних политика. Преузело је послове које су обављале две владе канцеларије – Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом и Канцеларија за људска и мањинска права.⁷¹

66 УН Србија (2021) Процена друштвено-економског утицаја КОВИД-19: https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-09/seia_report%20%281%29.pdf

67 CIVICUS Монитор (2020) Србија – Извештај о земљи: <https://monitor.civicus.org/country/serbia/>

68 Амнести Интернешенел (Amnesty International, 2021) Србија 2020 – Извештај о земљи: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/serbia/report-serbia/>

69 CIVICUS Монитор (2020) Србија: CIVICUS позива српске власти да обуставе нападе на мирне демонстранте: <https://www.civicus.org/index.php/media-resources/news/4504-serbia-civicus-calls-on-serbian-authorities-to-stop-attacks-against-peaceful-protesters>

70 Амнести Интернешенел (2021) Србија 2020 – Извештај о земљи: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/serbia/report-serbia/>

71 Закон о министарствима, Службени гласник РС, 128/20–3.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Mikael Leyi

АУТОР:

Beatrice di Padua

КООРДИНАТОРИ ПУБЛИКАЦИЈЕ:

Carlos Roldán Mejías, Giorgia Gusciglio, Martina Corti

УРЕДНИК:

Sebastian Moffett

ПРЕВОД СА ЕНГЛЕСКОГ:

Akademija Oxford - Agent doo

ГРАФИЧНИ ДИЗАЈН:

Maximilian Fischer

УЗ ДОПРИНОС:

Иницијативе за развој и сарадњу (IDC)

solidar

Ова публикација је произведена уз финансијску подршку Европске уније. Подаци садржани у овој публикацији не одражавају нужно став или мишљење Европске комисије.

SOLIDAR
Avenue des Arts, 50
1000 Brussels - Belgium
+32 2 500 10 20
www.solidar.org
@SOLIDAR_EU

© SOLIDAR 2021